

Əliyeva İlahə Arif qızı
Bakı Biznes Universiteti
doktorant

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4618-467X>

E-mail: ilaha.92.aliyeva@gmail.com

QIDA SƏNAYESİNDƏ TEXNOLOJİ İNNOVASİYALAR VƏ SUVEREN İQTİSADİYYATIN GÜCLƏNDİRİLMƏSİ: STRATEJİ İDARƏETMƏ YANAŞMALARI

Xülasə

Bu məqalədə qida sənayesində texnoloji innovasiyaların tətbiqi və suveren iqtisadiyyatın gücləndirilməsində strateji idarəetmə yanaşmalarının rolunun təhlili aparılır. Rəqəmsal transformasiya, avtomatlaşdırma, biotexnologiya, sensor texnologiyaları, IoT əsaslı aqrar idarəetmə sistemləri və qida təhlükəsizliyi platformaları milli iqtisadiyyatın rəqabətqabiliyyətliliyinə təkan verən mühüm faktor kimi qiymətləndirilir. Tədqiqat göstərir ki, texnoloji innovasiyalar yalnız istehsal səmərəliliyini artırır, həm də resurslara qənaəti, keyfiyyətə nəzarəti, ixrac imkanlarını və ərzaq təhlükəsizliyini optimallaşdırır. Məqalə smart kənd təsərrüfatı texnologiyalarının tətbiqi, strateji innovasiya siyasəti, dövlət dəstək mexanizmləri və özəl sektor investisiyalarının sinerjisi əsasında transformasiyanın mümkün modellərini təqdim edir. Nəticələr göstərir ki, dayanıqlı qida sistemi üçün dövlət idarəçiliyi, tənzimləyici mexanizmlər, korporativ innovasiya mədəniyyəti, rəqəmsal bacarıqlar və AR-ın milli innovasiya strategiyası birlikdə işləməlidir. Məqalə həm nəzəri çərçivə, həm də praktiki tövsiyələr təqdim edərək, innovasiya ekosisteminin qurulmasının milli iqtisadi müstəqilliyin gücləndirilməsində oynadığı həlledici rolunu vurğulayır.

Açar sözlər: Qida sənayesi, texnoloji innovasiya, strateji idarəetmə, rəqəmsal transformasiya, iqtisadi suverenlik

Abstract:

This paper analyses the role of technological innovation in the food industry and its contribution to strengthening sovereign economic development through strategic management approaches. Digital transformation, automation, biotechnology, sensor technologies, IoT-based agricultural management systems, and food safety platforms are identified as key drivers of national competitiveness. The study reveals that technological innovations not only enhance production efficiency but also improve resource optimization, quality control, export potential, and food security resilience. The paper proposes transformation models based on the synergy of smart agriculture technologies, innovation-driven state policies, regulatory frameworks, and private sector investments. Findings indicate that sustainable food systems require coherent interaction between public governance, regulatory tools, corporate innovation culture, digital skills, and the national innovation strategy. By providing both conceptual insights and practical recommendations, the paper highlights the critical role of innovation ecosystems in strengthening economic sovereignty and achieving sustainable development.

Keywords: Food industry, technological innovation, strategic management, digital transformation, economic sovereignty

Giriş

Qida sənayesi milli iqtisadiyyatın ən strateji sahələrindən biri olmaqla, ərzaq təhlükəsizliyi,

dayanıqlı inkişaf, məşğulluq və ixrac gəlirləri baxımından mühüm rol oynayır. Qlobal tendensiyalar göstərir ki, ölkələr rəqabətqabiliyyətli qida sistemləri qurmaq üçün innovativ texnologiyalara əsaslanan idarəetmə modellərinə keçid edir (World Bank, 2023). Rəqəmsallaşma, avtomatlaşdırma, aqrar robotika, süni intellekt, sensor monitorinqi, biotexnologiya və smart logistika kimi texnologiyalar sənayenin transformasiyasının əsas istiqamətləridir.

Azərbaycanın milli iqtisadi siyasətində də innovasiya əsaslı qida təhlükəsizliyi dövlət prioritetləri sırasında yer almışdır (Azərbaycan Respublikasının 2025–2028-ci illər üçün Süni İntellekt Strategiyası, 2025). Bu baxımdan qida sistemlərinin modernləşdirilməsi yalnız texniki yeniliklərlə deyil, həm də strateji idarəetmə modeli ilə mümkün olur. Məqalənin məqsədi qida sənayesində innovasiyaların iqtisadi suverenliyin gücləndirilməsində rolunu analiz etmək və idarəetmə baxımından konseptual yanaşmalar təqdim etməkdir.

Tədqiqat hissəsi:

Qida sənayesi ənənəvi olaraq əl əməyinə əsaslanan bir sahə olmuşdur, lakin hazırkı mərhələdə rəqəmsallaşma, IoT həlləri, sensor monitorinqi sistemləri, robotlaşdırılmış istehsal xətləri və biotexnologiya tətbiqləri sürətlə yayılır (Schumpeter, 1942). Bu dəyişiklik resurs səmərəliliyini artırır və tədarük zəncirində şəffaflığı gücləndirir.

Dövlət siyasəti, innovasiya təşviqi, investisiya mexanizmləri və normativ tənzimləmə innovasiya proseslərinin əsas baza elementidir. Strateji idarəetmə modeli aşağıdakı istiqamətləri əhatə edir:

- innovasiya siyasəti və tənzimləmə,
- korporativ idarəetmə və innovasiya mədəniyyəti,
- rəqəmsal bacarıqların formalaşdırılması,
- AR-ın ərzaq təhlükəsizliyi strategiyası ilə uyğunlaşma.

Smart kənd təsərrüfatı IoT, dron monitorinqi, peyk məlumatları və süni intellektə əsaslanaraq torpaq məhsuldarlığını artırır və suvarma effektivliyini optimallaşdırır. Bu model kənd təsərrüfatı məhsuldarlığının yüksəlməsi və qida sənayesinin dayanıqlığı ilə birbaşa bağlıdır.

Texnoloji innovasiyalar milli iqtisadi müstəqilliyin əsas dayaq nöqtəsidir (Porter, 1998). Lokal istehsal gücünün yüksəlməsi, idxal asılılığının azaldılması və ixrac dəyərinin artırılması iqtisadi təhlükəsizlik baxımından həlledicidir.

Uğurlu innovasiya modelləri dövlət proqramları, universitet–sənaye əməkdaşlığı, startap mexanizmləri, KOB dəstək platformaları və qlobal tərəfdaşlıq mexanizmlərinin kombinasiyası ilə formalaşır.

Tədqiqat göstərdi ki, qida sənayesinin transformasiyası yalnız texniki yenilik deyil, strateji idarəetmə tələb edən kompleks prosesdir. Rəqəmsallaşma, innovasiya siyasəti, aqrar texnologiyalar, keyfiyyət standartları və insan kapitalı birlikdə işlədikdə iqtisadi suverenlik güclənir. Dövlət dəstək mexanizmləri, innovasiya ekosistemi və rəqəmsal bacarıqların artırılması qida sistemlərinin dayanıqlı inkişafı üçün əsas şərtlərdir. Azərbaycanın milli iqtisadi modelində bu yanaşmanın tətbiqi ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunması və qlobal rəqabətdə mövqelərin gücləndirilməsi baxımından perspektivli hesab edilir.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Abbasov, İ. M., & Sadıqov, R. F. (2013). Menecment. Bakı: Elm.
2. Ələkbərov, Ə. H., & İbrahimov, F. V. (2004). Menecment. Bakı: Çarşıoğlu.
3. Azərbaycan Respublikasının 2025–2028-ci illər üçün Süni İntellekt Strategiyası. Bakı, 2025.
4. Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi. (2021). Rəqəmsal

Transformasiya Strategiyası. Bakı.

5. Hüseynova, A. D. (2024). Yeni nəsill iqtisadiyyat: rəqəmsallaşma və inkişaf. Bakı: Elm.
6. Porter, M. (1998). Competitive Strategy. Harvard Business School Press.
7. Schumpeter, J. (1942). Capitalism, Socialism and Democracy. Harper & Brothers.
8. World Bank. (2023). Food Security and Innovation Pathways. Washington DC.